

Kas elamuslik eelhäällestus?

«Don Carlos» «Estonia» teatri kontsertesituses

Postimees, 5. V 194

muusika

Pärast «Macbethi» esietendust Pariisis 21. aprillil 1865, mis seal küll vaid mööduka edu saavutas, tellis *Grand Opera* direktor Giuseppe Verdilt ühe suure ooperi. Libreto otsingul üli-nõudlikule Verdile meenus 15 aasta eest Roqueplani soovitatud «Don Carlos». Hispaania-reis kaks aastat varem oli värskendanud tema huvi selle Schilleri draama vastu. 1865. aasta novembris kinnitas teatri direktor Perrin tellimuse. Teksti pidi looma Josephe Mery, oma teeneid pakkus ka Meyerbeeri surma järel uut tähte otsiv *Opera Comique*'i direktor, tuntud libretist Camille du Locle. Planeeriti ulatuslikke finaale, vaimude ilmumisi, Prantsusmaal mõödapääsmatult vajalikku balletilõiku, autodafeed Halevy «Juuditari» või Meyerbeeri «Cvjeti» stiilis. Schilleri draama 69 stseenist võeti töösse 24. Ooper sai isegi Pariisi tavadest 20 minutit pikem. Londoni tarvis tuli kärpeid teha. Viini lavastusest (1881/82) kõrvaldas Verdi koos «Aida» libretisti Ghislanzoni proloogi Fontainebleau metsas, mis aga annab sündmustikule tagasivaatava tausta ning muusikalise eelhäällestuse. «Kõkkusurutum, närvilisem... enam pinget, rohkem jõudu.» iseloomustas helilooja lühemat varianti. Oma südames kahetses Verdi tehtud kupüüri. Sellepärast on viimasel 30 aastal, eeskätt Kölni lavastusest peale, käibel taas algkuju, nõnda

isegi «La Scala» juubeliendusel. Estoonlasedki võinuks nüüd kontsertesituses kasvõi katsena proloogi kasutada.

Südanntsoojendava külastuse tagajärjel jäi selgusetuks üks asjaolu: kas tartlasi oodati kuulama peaproovi eelseisvateks lavaproovideks itaalia dirigendi maestro Cellarioga või siis püstitati iseseisev kunstiline ülesanne, mille tulemuse tagas ju lõppeks ERSO peadirigent Arvo Volmer?

«Vanemuise» teatrisaali kehvast akustikast on üpris oluline ettekandekooseisu paigutus. Kontsertettekandes meenutab ooper oratooriumi, mille puhul tavatsetakse tuua solistid dirigendi juurde orkestri ette. Seekord olid nad koos kooriga aga eeslaval domineerivate pillimängijate taga. Portaalist tahapoole jäädes, ilma dekoratsioonide «akustilise tagaseinana» levis osa nende häältest lavaruumi, jõudes saali pisut nõrgemalt. Kohati sulas seegi paratamatult orkestrifaktuuri sisse. Loomulikult olid koori «kaotühikud» väiksemad. Lisagem, et koori emotsionaalne toonus ja väljenduslik intoneerimine vermisid sümptaatsesse üldmuljesse kaasahaaravaid hetki. II vaatuses finaali Atocha kirikuplatsil ühes autodafeestseeniga, mis tipnes inglilauluga (Valentina Taluma), oli ehe ning jõuline Verdi, seega vapustav!

Peategelastest toimus kõige väljakujunenuna, puhuti liigagi otsejoonelise karakterina Mati Palm Philipp II-na. Tema kuningas oli lausa tiljinihene, spartali-

kult ennastvalitsev ja karm. Tema hääl tuli orkestri *fortest* hästi läbi, ent jäi tämbri poolest pidevalt kargeks. Nii leidis kinnituse Philippi-keskse aaria juhtmõte: olen valitseja inimeste, ent mitte nende armastuse üle.

Hirmuäratav Suurinkvisiitor — pime 90-aastane rauk, absoluutse Süsteemi ideoloogia kristallisatsioon, kelle võim ületab Philippi oma — sai Teo Maistelt oma tões jäätult veendunud inimese karakteri. Maiste suudab lavategevusetagi luua oma osas maagilise, mõtlemapaneva pingevälja, õilistada kehastatavat tegelast oma nimbusega. Kõrges vaimses tasandis voolav ümar värviküllane hääl, mis suudab ühestki lausest šedöövri vormida! Viktors Svetovidovski vokaalne ja hingesuhe Carlose rolliga tekitas lugupidamist juba I vaatuses. Hilisem areng teadvustus vähem, mis seletub küllalt lühiaegse osalusega kõnealuse esituse ettevalmistuses. Partnerluse põhiliine oli ometi tunda ja eks mitmeplaanilisem suhtlemine Rodrigo ja Elisabethi, eriti aga teda oma leeri meelitava Philippi II-ga tulelavastusprotsessis.

Väino Puura markii Rodrigode Posa kannab endas Flandria vabadusvõitlusele kaasa elava demokraatliku nobilitēdi esindajana väga olulist missiooni lavastuse õnnestumiseks. Kahjuks ilmneb selles praegu vokaaltehnoloogilise külje ebastabiilsust, hääleformant ähmasub aegajalt (tühti pärast kulminatsioon — väsimus, hingamise viga?). Ehk saaks abi

ka itaaliapärase häälduse viimistlemiseks (mitte unustades kaashäälikuid!).

Häid võimalusi Mare Jõgeva dramaatilisele andele pakub Valois'de soost Prantsuse printsessi Elisabethi, nüüdse Hispaania kuninganna osa. Ärajäetud prologis olnuks tal lisaks õnnehetk Carlosega, misjärel tugevalt kontrastne liigutav otsus ennast ohverdada sõjast väsinud rahva palvel, siis kui saabub krahv di Lerma Madridist Philipp II kosimisteatega. Lauljatar mõtestab nagu uuel tasandil noore naise hingedraamat, kellele armastatu võõraspojaks saanud. Tema hingevõitlus kohusetunde ja kire vahel oli edastatud kammerlaululiku tundlikkusega, isegi nagu sordiini all. Elisabethi olemus peabki rajanema noorusvärskel hingestatud õrnusel.

Kirglik ja õnnetu printsess Eboli resoneeris publiku südames, eriti III vaatuses esimese pildi aarias «Oo, mu kuninganna!». Hilisemates muljetes tõsteti Leili Tammeli tõlgendust soojade sõnadega esile, hoolimata komplitseeritud paikades juhtunud pisi-puudustest. Tema ei vajanud mälu-kindlustuseks nooti, enamik sooloansamblist suhtles aga peamiselt nooditektiga.

Lühematest partiidest ei võid jätta kiitmata Meeli Kallastut Tebalдона ja Uno Kreeni munka. (Muide, Meeli Kallastu ja Valentina Taluma hääletämbri värskest ei kahandanud ka tuhm akustikamiljöö!)

□ Mati Palmi Philipp II on inimeste kui armastuse valitseja.

Orkestri koostöö Arvo Volmeriga hargnes ootuspäraselt sujuvalt. Volmeri kogemused ei ole vist ooperi alal veel eriti mahukad, sest tulemused vormiteraviku loomisel, mida sümfoonia jaoks väga tarvis, osutusid veenvamaks kui Verdi lüütilis-poetilise alge tajumisel. Näiteks Elisabethi-Carlose kirgastumiseni kiün-

div hüvastijätustseen viimases pildis — kauneimaid hetki ooperis — oli pooleldi asjatu, tõtilikus meeleolus, minelavade suure osa oma aega seisatama nevast põeasiast. Seejuures ei siiski unustada tööka, et dirigent tegi viimistlemata toorikust kütkestava muusikakäsitluse.

KALLE LOONA